

Müzikte vahiy ölçüsü

Manisa/ Demirci'den Büşra Nur ÜNLÜ: “Bir bayan olarak bağlama (veya herhangi bir müzik âleti) çalmanın dinimizce hükmü nedir? Caiz midir? Bayan ve dindar bir aile olduğumuz için çevredeki bazı insanlar tarafından hoş karşılanmıyor. Bu yüzden de tartışmalar oluyor... Bağlamayı sevdiğim için çalıyorum... Fakat bunu herkese anlatamıyorum... Bu konuda aydınlatırsanız sevinirim.”

Şanlıurfa'dan Uluç kardeşler: “Şimdiki müzik âletleri ile ilâhî, şarkı, türkü ve ezgi dinlemek câiz midir? Câizse ölçüsü ne olmalıdır? Çalgı âletini yasaklayan hadislerin olduğu söyleniyor. Böyle hadis var mıdır? Varsa nasıl anlayacağız? Radyoda kadın sesinden müzik dinlemenin hükmü nedir?”

Sorularınız, değişik açılardan sürekli gündeme geldiğinden dokuz günlük bir yazı dizisi halinde ve inebildiğimiz kadar ayrıntıya inerek cevaplandırmaya çalışacağız. Sabırla takip etmenizi öneririz.

Ne Kur'ân âyetleri içerisinde, ne de sahîh hadîs-i şerifler arasında; ne âletli, ne de âletsiz salt mânâda “mûsikî”yi yasaklayan bir habere, bir hükme rastlanmaz. Dînimizde haramlar açık bir dil ile, net bir şekilde hep beyan edilmiştir. Çalgılı veya çalgısız söylenen mûsikî yeni bir icat da değildir. Kur'ân âyetleri indiği günlerde mûsikî çalınıp söyleniyordu. Bizim Rabbimiz ise, kesinlikle unutkan değildir.¹ Cenâb-ı Hak; “kaçınılmaz bir ihtiyaçla karşı karşıya kalmanız dışında, Allah size haram kıldıklarını ayrı ayrı açıklamıştır”² buyurur. Allah Resûlü de (asm) bir hadislerinde: “Allah'ın, kitabında helâl kıldığı helâl; haram kıldığı ise haramdır. Hakkında sustuğu da muaftır. Allah'tan onun affının kabulünü isteyin. Zira Allah bir şeyi unutacak değildir”³ buyurmuş; bir diğer hadislerinde de, “Allah bir şeyi farz kıldığında onu

eksiltmeyin. Bir şeye sınır koyduğunda da sınırı aşmayın. Bir şey hakkında da unutmaksızın susmuşsa, onun ardına düşmeyin”4 buyurarak, haram kılacağı bir şey hakkında Allah’ın ne tereddüdü, ne de unutkanlığı bulunmadığını; binâenaleyh bir şeyi haram kılmamışsa eğer, o şeyin mubah olacağını anlaşılmaması gerektiğini, çünkü eşyada aslolanın “mubahlık” olduğunu beyan buyurmuş bulunmaktadır.

Her şeyden önce, yalın ve katıksız olarak eğlence, şarkı, türkü ve oyunlar, içlerinde haram unsur olmamak şartıyla mubahtırlar. Peygamber Efendimiz (asm) oynayan bir gurup Habeşli’ye rastlayınca onları takdir ettikten sonra şöyle buyuruyor: “Yahudiler ve Hıristiyanlar bilsinler ki, bizim dinimizde genişlik vardır.”5 Nitekim Üstad Bedüzzaman Hazretleri bu hadisi tefsir sadedinde, radyolardan yapılan müzik yayını ile ilgili olarak diyor ki: “Evet, beşer hakîkate muhtaç olduğu gibi, bazı keyifli hevesâta da ihtiyacı var. Fakat, bu keyifli hevesât, beşte birisi olmalı. Yoksa havanın sırr-ı hikmetine münafi olur.”6

Bedüzzaman’a göre, insanlığın bu ihtiyacını dikkate alan radyo yayıncıları, İslâm ahlâkını rencide edici olmamak ve içinde haram unsur taşımamak şartıyla radyodan eğlence, müzik, şarkı ve türkü yayını yapabilirler. Ve yapılan bu tür ölçülü müzik yayınları dinlenebilir. Ama bu yayın radyonun tüm yayınlarına oranla beşte biri aşmamalıdır. Yoksa havanın yaratılış hikmetine zıt şekilde yayın yapılmış olur. Bu durumda ise radyo bir İlâhî nîmet iken, bir nikmet olur, yapılan ölçüsüz eğlence yayınları beşerin başına belâ olmaktan öteye bir fayda sağlamaz. Öyle ise Bedüzzaman’a göre, bir radyoda şarkı, türkü, ezgi, müzik ve meşrû eğlence programına beşte bir, kelimât-ı tayyibe sayılabilecek şekilde faydalı ve Kur’ân bilgilerinin konu alan programlara ise beşte dört oranda yer verilmelidir.7

Şimdi, dilerseniz, konu ile ilgili olarak doğrudan vahiy metinlerine başvuralım. Konuyla ilgili rivâyetler ne diyor; bakalım. Daha sonra muteber İslâm âlimlerinin yorumlarına geçelim.

1- Hz. Aişe (ra) bir bayram günü ile ilgili bir hatırasını şöyle anlatıyor:

“Yanımda iki genç kız def çalıp Buas Harbi üzerine düzülmüş hamâsî türküler söylerken Resûlullah Efendimiz (asm) içeri girdi. Yatağın üzerine sırtüstü uzanarak yüzünü örttü. Az sonra babam Ebû Bekir (ra) girdi. Türkü okuyan kız çocuklarını görünce:

‘Resûlullah’ın (asm) huzurunda şeytan sazı ha!’ diye bana kızdı ve kızları azarladı.

Ancak, Resûlullah (asm) karşı koyarak:

'Ey Ebû Bekir, bırak onları; söylesinler, her milletin bir bayramı vardır, bu da bizim bayramımızdır' buyurdu.

Onlar sohbete dalıp, ilgileri kesilince ben kızlara göz ettim, hemen sıvışıp çıktılar.”⁸

2- Resûlullah Efendimiz (asm) hicret esnasında Medîne'ye teşrif buyurduğu zaman, kadınlar dam başlarında defli ve sesli olarak, “Talea'l-bedru aleynâ, min seniyyâti'l-vedâ, vecebe's-şükrü aleynâ, mâ deâ lillâhi dâ'...” diyerek ilahi söylemişler ve neş'elerini şükre çevirmişlerdi.⁹ 3- Resûlullah Efendimiz (asm) Rübeyyi binti Muavviz'in (ra) düğününde hazır bulunmuş, def çalarak Bedir savaşıyla ilgili kahramanlık türküleri söyleyen iki genç kızı dinlemiştir. Bu esnada şarkıcılardan birisi:

“Aranızda, yarın ne olacağını bilen bir Peygamber var” demesi üzerine, Resulullah Efendimiz (asm):

“Bırak o sözü, önceki söylediklerine devam et, gaybı ancak Allah bilir” buyurmuştur.¹⁰

4- Bir evden kulağına gelen def ve başkaca çalgı sesleri üzerine Resûlullah Efendimiz (asm), evde ne olduğunu sorar.

“Düğün” cevabını alınca:

“Bu nikâhtır, sifâh (zinâ) değildir” der.

5- Hz. Âişe (ra) Medineli bir yakınını evlendiriyor. Düğün yerine gelen Peygamber Efendimiz (asm):

“Kızı gelin ettiniz mi?” diye sorar.

“Evet” derler. Peygamber Efendimiz (asm):

“Kızla birlikte türkü söyleyecek birini de gönderdiniz mi?” buyurur.

Hz. Âişe (ra):

“Hayır” deyince, Peygamber Efendimiz (asm):

“Ensâr arasında bu çeşit fırsatlarda eğlence geleneği vardır. Keşke kızla birlikte şarkı söyleyecek birisini gönderseydiniz de onlar şöyle söyleyiverseydi:

“Size geldik, size geldik.

Bize Őenlik, size Őenlik.”11

6- Muâz İbnu Cebel’in anlattığına göre, kendisi Hz. Peygamber (asm) ile birlikte ensârdan birinin düğününde bulunur. Hz. Peygamber (asm) kızı isteyip nikâhı kıydıktan sonra:

“Allah iyi geçim, hayırlar ve uğurlar nasip etsin, rızkınıza bolluk bereket versin, sizi mübarek kılsın” diye duâ eder. Âdet veçhile damadın başı üzerinde def çalınmasını söyler. Def çalınır. Sonra içerisinde meyve ve Őekerlemeler bulunan çerez sepetleri getirilir. Resûlullah (asm) üzerine serper.

Fakat halk bunları kapışmak üzere harekete geçmez, olduğu yerde durur.

Resûlullah hayretle:

“Niçin yağmalamıyorsunuz?” der. Cevaben:

“Ey Allah’ın Resûlü, siz falanca günler tekrarla bizi yağmacılıktan men ettiniz” derler. Bunun üzerine:

“Ben sizi ganimet mallarını yağmalamaktan men ettim, düğün yağmasından men etmedim, haydi yağmalayın” der. Muaz der ki:

“Resulullah’ın (asm) onu da, bizi de bu yağmaya teşvik ettiğini gördüm.”12

7- Hz. Peygamber bir kere Medine’de bir yerden geçerken aniden def çalarak ve türkü söyleyerek:

“Nahnu cevarin min beni’n-neccar /Ya habbeza Muhammedün min car”

(Biz Neccaroğuları kabilesine mensup kızlarız.

Hz. Muhammed ne iyi ve ne hoş bir komşudur) beyitlerini söyleyen kızlara rastladı ve:

“Allahu ya’lemu inni uhibbukünne” (Allah bilir ki ben sizi seviyorum) demek sûretiyle onlara iltifatta bulundu.13

8- Hz. Enes (ra) bildiriyor: Veda Haccı sırasında Resûlullah Efendimizin (asm) kafilenin yürüyüş temposunu ezgileriyle canlı tutan bir kölesi vardı, adı Enceşe idi. Bu zat güzel sesli birisiydi ve Resûlullah’ın zevceleri ile bir kısım Müslüman kadınların develerini sevk ediyordu.

Enceşe bazı ezgiler okumuş, okuduğu ezgilerle develeri hızlandırmıştı. Bilindiği gibi, develer yürüme sırasında okunan belli bir ezginin veya mûsikinin ahengine karşı hassasiyet gösterip, adımlarının temposunu, söylenen bu şarkının ritmine göre ayarlayabilmekte, hızlı veya yavaş olabilmektedir.

Resûlullah Efendimiz (asm) teşbihli bir üslupla, Enceşe'den okuduğu ezgilerin ritmini değiştirmesini ve develerin yürüyüş temposunu ağırlaştırmasını emrederek şöyle buyurmuştu:

“Ey Enceşe ağır ol! Şişeleri kırma.” (Şişe ile kafilenin zayıflarını kastediyordu.)¹⁴

9- Amir b. Sa'd (ra) anlatıyor: “Bir düğünde, Bedir ashabından olan Kurayza b. Ka'b ve Ebû'l-Mes'ûd'ül-Ensârî'nin yanına vardım. O esnada genç kızlar türkü söylüyorlardı. Ben:

“Siz Resûlullah'ın ashabından ve Bedir savaşına katılanlardansınız. Sizin yanınızda kızlar türkü söylüyorlar; siz ise ses çıkarmıyorsunuz!” dedim. Onlardan biri dedi ki:

“İstersen otur, bizimle berâber dinle; istersen git! Düğünde eğlenmemize izin verildi!”¹⁵

10- Hz. Ali (ra) anlatıyor: Resulullah Efendimiz (asm) buyurdular ki:

“Cennette siyah gözlü hurilerin toplanma yerleri vardır. Orada, benzerini mahlukatın hiç işitmediği güzel bir sesle şarkı okurlar ve şöyle söylerler:

“Bizler ebedîleriz, bizler hiç ölmeyiz!

Bizler nimetlere mazharız, fakirlik bilmeyiz!

Bizler Rabbimizden razıyız, kederli olmayız!

Bizlere sahip olan beylerimize ne mutlu!”¹⁶

Bunları ve benzeri bir çok rivâyet ile birlikte bir çok ulemâ görüşlerini delil olarak sunan Yusuf el-Kardavî, fitne ortamı olmamak ve fitneye çağıran edâlı bir ses tonuyla söylememek şartıyla, mûsikîsinin sözleri kötülüğü işlemeyen, icrâsı esnasında da edâdan ve cilveden kendini arındırabilen kadının müzik yapmasının ve bu şartlarla yaptığı müziğin başkalarınca dinlenmesinin haram değil; mubah ve câiz olduğunu söyler.¹⁷ Nitekim yukarıya aldığımız rivâyette de görüldüğü gibi, Resûlullah (asm), Hz. Ebû Bekir'in (ra) genç kızları dinlemesini çirkin bulmadı, aksine onun kızları kınamasını çirkin buldu ve kız çocukları da Hz. Aişe'nin (ra) kendilerine işaret

etmesine kadar şarkı söylemeye devam ettiler.18

Şimdi de çalgı âletinde, şarkıda ve türküde haramlık meydana getiren unsurları işleyen vahiy mesajlarını ele alıp inceleyelim:

1- Cenâb-ı Hak Müslüman hanımlara şöyle emrediyor: “Allah’tan korkarsanız, yabancılarla edâli ve câzibeli konuşmayın. Yoksa kalbinde fesat bulunan kimse kötü şeyler ümit eder. Dâima ciddî ve ağır başlı söz söyleyin.”19

Müzikte kadın sesini değerlendirirken bu âyeti temel taşı olarak elimizde tutacağız. Çünkü bu âyet Müslüman kadının sesinin yabancılarla göre konumunu nazara veriyor ve Müslüman kadına bir ses sınırı çiziyor. Allah’tan korkan Müslüman kadın yabancılarla konuşurken bu ses sınırının içinde kalacak ve belirtilen kırmızı ışığı geçmeyecek. Buradaki kırmızı ışığı Kur’ân-ı Kerîm, “felâ tehdâ’ne bi’l-kavl” sözüyle ifâde eder. “tehdâ’ne” “hade’a” fiilinden geliyor. “Hade’a” tevâzu gösterdi, eğildi, itaat etti, yumuşak oldu, boyun eğdi, inkıyâd etti demektir. Bu âyete göre Müslüman kadın yabancılarla boyun eğercesine, yabancıların çirkin arzûlarına itaat edercesine, onların önünde eğilircesine sözlerini yumuşatmamalı, “özel çağrı” anlamı içeren bir edâ ve cilve ile konuşmamalı, sözlerine ilâve bir câzibe katmamalıdır. Kur’ân bunu yasaklıyor. Kur’ân’ın kırmızı çizgisi budur. Müslüman kadın bu çizgiyi geçmemelidir. Çünkü Kur’ân’a göre böyle konuşmak, kalbinde hastalık bulunan kimseyi umutlandırma riski taşıyor.

Kur’ân’a göre gerektiğinde kadın yabancılarla elbet konuşacak. Fakat şu ölçülerle Kur’ân diyor ki: “Kulne kavlen ma’rûfâ” yani, “iyi, düzgün, doğru, ciddî, ağırbaşlı, vakûr, edâsız, cilvesiz, itaatsiz, art niyetsiz, Allah nasıl bir ses verdiyse o sesi düzgünce çıkararak konuşun.”

Ölçümüz bu. Bu vahiy ölçüsünü müziğe de uygulayacağız. Yani müzik yapan kadın da müziğinde “düzgün, doğru, ciddî, ağırbaşlı, vakûr, edâsız, itaatsiz, cilvesiz, câzibesiz, art niyetsiz sözler” söylemeli ve düzgün haller ve davranışlar göstermelidir. Müziğinde yabancı erkeklerin kötü arzûlarına boyun eğen, onların kötü heveslerine itaat eden, onlara işve ve cilve yapan bir ses, söz, müzik ve ses tonu kullanmamalıdır.

Bu ölçülere dikkat eden kadın müzik yapabileceği ve müzik âleti kullanabileceği gibi, böyle kadının müziği radyoda yayınlanabilir ve dinlenebilir.

2- Nâfi anlatıyor: “Abdullah İbnu Ömer, bir çalgı sesi işitmişti ki, derhal kulaklarını parmaklarıyla tıkayarak yoldan uzaklaştı.” Bana:

“Ey Nâfi, kulağına hâlâ ses geliyor mu?” diye sordu.

“Hayır” dedim.

Bunun üzerine parmaklarını kulaklarından çıkardı ve ilave etti:

“Bir defasında Hz. Peygamber (asm) ile beraberdim. Böyle bir ses işitti ve aynen benim davrandığım şekilde davrandı.”²⁰

3- Hz. Ali (ra) anlatıyor: Resûlullah Efendimiz (asm) bir gün:

“Ümmetim on beş şeyi yapmaya başlayınca ona büyük belâlar iner!” buyurdu. Yanındakiler:

“Ey Allah’ın Resûlü! Bunlar nelerdir?” diye sordular.

Resûlullah Efendimiz (asm) şöyle buyurdu:

“1- Millî servet, fakir fukaraya uğramadan sadece zengin ve mevki sahibi kimseler arasında gidip gelen bir metâ haline gelirse, 2- Emanet ganimet ve fırsat bilinip hıyanet edildiği zaman, 3- Zekât (ödemeyi ibadet bilmeyip bir angarya ve) ceza telâkki ettikleri zaman. 4- Kişinin karısının kötü emirlerine itaat ettiği zaman, 5- Anne hukuku sıkça çiğnendiği zaman, 6- Baba hukuku sıkça çiğnendiği zaman. 7- Arkadaşın kötü emirlerine itaat arttığı zaman, 8- Mescitlerde (rıza-yı İlâhî gözetmeyen husûmet, alış-veriş, eğlence ve siyaset vs. ile ilgili sesler yükseldiği zaman.) 9- Kavme, onların en alçağı reis olduğu zaman; 10- Zorba kişiye zararı dokunmasın diye hürmet edildiği zaman; 11- Şarap meşrû sayılarak içildiği zaman, 12- İpek (haram bilinmeyip erkekler tarafından) giyildiği zaman; 13- (Sanat, bale, konser gibi çeşitli adlar altında; bar, gazino, dansing ve salonlarda ve hatta televizyon ve film gibi çeşitli vasıtalarla yaygın şekilde) şarkıcı kadınlar arttığı zaman; 14- Türlü çalgı âletleri arttığı ve sıkça çalınır olduğu zaman, 15- Bu ümmetin sonradan gelen nesilleri, önceden gelip geçenlere (çeşitli ithamlar ve bahanelerle) hakaret ettiği zaman artık kızıl rüzgârı, zelzeleyi, yere batışı veya suret değiştirmeyi ya da gökten taş yağmasını bekleyin.”²¹

4- İmran bin Husayn (ra) bildirmiştir: Peygamber Efendimiz (asm) buyurdu ki:

“Bu ümmete yere batma, kılık değiştirme ve taşlanma âfetleri gelecektir.”

Ashaptan birisi:

“Bu ne zaman olacak yâ Resûlallah?” diye sordu. Peygamber Efendimiz (asm):

“Şarkıcı kadınlar yaygınlaştığı, çalgı âletleri türediği ve şaraplar sıkça içildiği

zaman” buyurdu.22

Bu hadislerden; kıyamete yakın insanların şarkıyı, türküyü ve her türlü müziği bir metâ sayacakları, büyük bir değer verecekleri, fitne ortamı olup olmamasına bakmaksızın kadını allayıp pullayarak ortaya sürecekleri, çalıp söyleterek, açıp saçarak kadın ile eğlence düzenlemenin mubah sayılacağı ve haramı helâl sayarcasına bu anlayışın yaygınlaşacağı anlaşılmaktadır. Burada sakındırılan, yalın müzik ve yalın kadın sesi değil; burada sakındırılan, kadın sesi ile müziği fitne için âlet etmek ve bunu kasıtlı olarak—çağın gerekleri diye—yaygınlaştırmaktır.

Kezâ bu hadislerden; İslâm ahlâk ve terbiyesi olmadığında veya inkâr edildiğinde kadın sesi ile müziğin şerre ve fitneye en kolay âlet edilen unsurlardan olduğu uyarısını çıkarmak mümkündür.

Bedüzzaman'ın “İslâm'ın münevver meyvesi”23, “Hüccetü'l-İslâm”24, “Muhakkikîn-i Asfiyâ, sıddîkîn ve evliyâ”25 diye nitelediği, “verâset-i nübüvvet denilen velâyet-i kübrâda” bulunduğunu ve “makam-ı rızâya” yettiğini bildirdiği26 İmam-ı Gazâlî Hazretleri, İhyâ'sında mûsikîye uzunca bir bölüm ayırmış ve semâ ile mûsikîyi uzun uzadıya incelemiştir. Mûsikînin bazen mubah, bazen mendup, bazen de haram olabileceğini bildiren İmam-ı Gazâlî, Allah'ı zikretmeye teşvik eden ve rûha yüksek duygular veren müziğin mendup; bayram, evlenme, doğum, sevinç ve neşe günlerinde müzik dinlemenin mubah olduğunu27 bildirdikten sonra, beş ârıza bulunması halinde müziğin haram olduğunu beyan ediyor.

İmam-ı Gazâlî'ye göre müziği haram kılan ârızalar şunlardır:

- 1- Dinletendeki ârıza.
- 2- Müzik âletindeki ârıza.
- 3- Ses ayarındaki ârıza.
- 4- Dinleyicinin kendisindeki ârıza.
- 5- Dinleyici şahsın âvâmdan olma ârızası.

İmam-ı Gazâlî'ye göre müziği haram kılan ârızaların birincisi: Dinletendeki ârıza: Kendisine bakılması helâl olmayacak şekilde giyinen ve görünen bir kadının, fitneye dâvet eden bir ses ve sözle müzik yapması haramdır. Fitne tehlikesi olan parlak bir genç de bu hükümdedir. Bunların müziğinin haram olması müzikten değil, kendilerinin ve seslerinin fitne unsuru olduğundandır. Hattâ konuşan bir kadının sesinde ve konuşmasında fitne uyandırma tehlikesi varsa, onunla konuşmak ve hattâ

Kur'ân-ı Kerîm bile olsa ondan dinlemek câiz olmaz. Yakışıklı genç de aynı hükümdedir.28

Fakat, fitne yaymayan, sesinde eğilip bükülerek, kırılıp dökülerek cinselliği ön plana çıkarmayan kadın sesi haram değildir. Nitekim Resûl-i Ekrem Efendimiz (asm) hiç mecburiyeti olmadığı halde Hazret-i Âişe validemize (ra) “Nasıl, seyretmek istiyor musun?” diye sormuş, kendisi de yaslanmış olarak genç kızların müziklerini dinlemiştir.29

Müziği haram kılan ârızaların ikincisi: Müzik âletindeki ârıza: İçki âlemlerinde insanı içki tüketimi için kışkırtacak ve fitneyi tetikleyecek biçimde kullanılan çalgılar haramdır.

Müziği haram kılan ârızaların üçüncüsü: Sesteki ârıza: Kötü, çirkin, ahlâk dışı, fâhiş ve hicvedici sözleri bulunan, dedikodu ve iftira içeren, toplum barışını bozan, fitne yayan, Allah'a, Resûlüne (asm) ve ashabına karşı yalan cümleler içeren müzik parçasını söylemek de, yayınlamak da, dinlemek de haramdır. Yaşayan belli bir kadını anlatan söz ve şiirleri dinlemek haramdır. Çünkü erkekler arasında bir kadını anlatmak da, yermek de câiz değildir. Belirli bir kadının yüz, göz, kaş, yanak, saç, kıyafet ve diğer vasıflarını başkaları yanında övmek veya yermek câiz değildir. Eğer şarkıda genelleme söz konusu ise, yani şarkı sözü belirli bir kadını değil de, genel ve meçhul bir sevgiliyi anlatıyorsa; dinleyicinin kendi helâli olan eşini düşünmesi şartıyla dinlemesi câiz olur. Böyle şarkılarla helâli olmayan bir kadını düşünmekle ise kişi günahkâr olur.

İstiâre yoluyla şarkı sözlerini meşrû düşüncelere çekebilen kimselerin şarkı dinlemeleri de câizdir. Meselâ, yanaklardan aşağı dökülen siyah kâküllerden günah karanlığını, parlak yanaklardan îmân nûrunu, kavuşmayı anmaktan Allah'a kavuşmayı, firak ve ayrılıktan Allah'tan uzak kalmayı, sevgiliye kavuşma engellerinden Allah'a kavuşmaya engel olan dünya meşgalelerini anlamak mümkündür. Şarkı sözlerini kalben böyle yüksek mânâlara çekmek, dinlenen şarkıyı mubah kılmaya yeterlidir.

İnsan, dinlediğinden çok anladığından ve algıladığından sorumludur. Bir gün şeyhin birisi çarşıda gezerken bir satıcının, “Bir dirheme on salatalık!” diye bağırdığını duyunca vecde geldi, titredi ve bayıldı. Ayıldığı zaman, neden bayıldın diye soranlara: “Bir gıda maddesi ve bir rızık külçesi iken on tane salatalık bir dirheme satılıyor. Ya hiçbir işe yaramayan kötü insanın değeri kaç paradır?” diye inledi.

Müziği haram kılan ârızaların dördüncüsü: İmam-ı Gazâlî'ye göre dördüncü ârıza

kişinin kendisindedir. Bir kişinin müziği şehvî arzûları için tahrik aracı kılması haramdır. Müziğin sözleri ile haram sevmeye heveslenmek haramdır. Müziği kendi nefsanî heves ve arzûları çerçevesinde yorumlamak haramdır. Meselâ, kâkül, gül yanak, ayrılık, kavuşma kelimelerini duyduğu zaman şehveti ve şeytânî duyguları tahrik olan birisi müzik dinlememelidir.

İnsan gönlünde şeytanın ordusundan sayılan şehvet ile, Allah'ın askeri sayılan akıl nûru arasında sürekli bir mücâdele vardır. Müzik bu mücâdelede şehveti tahrik edici değil; akıl nûruna kuvvet verici olmalıdır. Bu iki ordudan birisi kalbi fetheder ve kuşatırsa zaferi elde etmiş olur ve mücâdele biter. Şeytanın müzikle kalbe girip kalbin mânevî neşesini bozmasına izin vermemelidir.

Zamanımızda kalpleri şeytanlar kuşattı. Şarkılar ve müzik parçaları ekseriya şeytanî hevesleri tahrik amacıyla çalınır ve söylenir oldu. Gönül kendisini bir müzik parçasına kaptırmaya görsün; müziğin sazıyla ve sözüyle kendinden geçip, neredeyse kul ve insan olduğunu unuttur hale geldi. Öyle ki, nice müzik parçaları ile kendi insanlığını unutan ve kendinden geçen nice gençler, elde jilette başta kendileri olmak üzere etraflarına zarar verir oldular. İşte böyle müzikten çabuk etkilenen, mânevî terbiye almamış, kendi kimliğini İslâm ahlâkı ile yoğurmamış kişiler müzik dinlememeli. Çünkü bu kişiler müzikten zarar göreceklerdir.

Müziği haram kılan ârizaların beşincisi: Müzik dinleyicisinin âvâmdan olması da bir handikaptır. İşi gücü bırakıp müzik parçaları ile oyalanmak ahmaklıktan ve akılsızlıktan başka bir şey değildir. Boş vakitleri öldürüp, oyuna ve eğlenceye dalmak cinâyettir. Nasıl küçük günahlar ısrar ve devamlı büyür ve büyük günaha dönüşürse, mubahlar da ısrar ve devamlı küçük günaha dönüşürler. Mubahları devamlı olarak takip etmek kişiye bir kemâl ve feyiz vermediği gibi, kişinin elde bulunan mâneviyâtından ve feyzinden de bir miktar alır gider.

Nitekim satranç ta böyledir. Parasız veya karşılıksız oynamak şartıyla satranç mubahtır. Fakat satranç oynamaya düşkün olmak ve bunun için faydalı işlere gevşeklik vermek doğru değildir. En azından mekruhtur.

Netice olarak; İmam-ı Gazâlî'ye göre kalbin sıkıntısını yatıştırıp kalbi dünyanın fânî işlerinden soğutarak ibâdetlerine daha bir dikkatle sarılmak amacıyla belirli bir ölçü ile müzik dinlemek mubahtır. Din ve dünyasında daha bir istekle çalışabilmesi için müzik dinlemeyi hoş görmek, yanak üzerindeki ben'in güzelliği gibidir. Eğer o ben, bütün yüzü kaplarsa yüzü çirkinleştirir. Çokluk sebebiyle güzellik çirkinliğe döner. Her güzelliğin çoğu güzellik olamayacağı gibi, her mubahın çoğu da mubahlıkta kalmaz. Meselâ ekmek mubahtır. Fakat çok yemek haramdır. İşte normal şekilde

müziğin mubah oluşu, fakat çoğunun haram oluşu bunun gibidir.

Başka örnekler vermek gerekirse; bal helâldir. Fakat mizacı hararetli ve asabî olanlara zarar verdiği için tıbben bu gibilere haramdır. Şarap haramdır. Fakat boğazında lokma tıkanan birisi, su ve benzeri bir şey bulamaz ise lokmayı yutmak için bu kişiye bu esnada şarap helâl olur. Burada ihtiyaç ve zarûret sebebiyle mubah olmuştur. Bunlar ârızî hükümlerdir. Bunlara bakılmaz. Yine meselâ, alışveriş helâldir. Fakat Cuma ezanı vaktinde yapılırsa haramdır. İşte bunun gibi, müzik de, ölçülü, mânâlı ve âhenkli bir ses olması bakımından aslında mubahtır. Haram olması, aslından uzak, fakat aslı ile birleştirilen bir ârıza sebebiyledir.

İmam-ı Gazâlî ilâve ediyor: Eğer müzik boş iş denirse deriz ki: İçinde haram olmamak şartıyla boş iş ve eğlenceden dolayı Allah'ın kullarını sorguya çekmeyeceğini şu âyet bildiriyor: "Allah sizleri yeminlerinizdeki lağvden (boşluk ve yanılgıdan) dolayı mesul tutmaz."30

Allah adına kasıtsız olarak yemin edip sonra yemininden dönen kimse bundan sorguya çekilmeyecek ise eğer, abartılı olmamak ve harama âlet etmemek şartıyla, şiir ve şarkı söyleyip eğlenen kimse bundan dolayı neden sorguya çekilsin? Müziğin bâtila benzemesi de haram sayılması için yeterli olmaz. Çünkü bâtil demek, faydasız şey demektir. Yukarıda da söylediğimiz gibi, her faydasız şey haram değildir.31

İmam-ı Gazâlî'ye göre bu ârizalar olmadığında kişinin kadın olsun, erkek olsun müzik yapması veya yapılan müziği dinlemesi haram değildir.

İmam-ı Gazâlî, müziğin haram olduğunu söyleyenlerin ileri sürdükleri delillere de cevaplar veriyor. Bunlara özetle temas etmekte fayda var:

1- Müziği haram sayanlar genellikle şu âyete dayanıyorlar: Kur'ân, "İnsanlardan bazıları efsane ve boş sözleri satarlar"32 buyuruyor. İbn-i Mesud, Hasan-ı Basrî ve Nehâî (ra) âyette geçen "boş söz"ün müzikli söz olduğunu söylemişlerdir. Nitekim Peygamber Efendimiz de (asm), "Allah Teâlâ kayneyi, satmasını, parasını ve öğretmesini haram kıldı" buyurmuştur. Kayne içki meclisinde erkeklere şarkı söyleyen kadın demektir.

İmam-ı Gazâlî diyor ki: Bizim buna itirazımız yoktur. Biz zaten yabancı bir kadının fitne ortamında, kendilerinden emin olunmayan fâsıklara şarkı söylemesinin haram olduğunu söylemiştik. Hadiste geçen "Kayne"nin mânâsında fitne vardır. Fakat bundan, bir kadının fitne korkusu olmayan hallerde ve ortamlarda başkaları duysun duymasın, şarkı söylemesinin haram olduğu mânâsı anlaşılmaz.

Kezâ, âyette buyrulduğu gibi, boş sözler ve düzme yalanlarla dînini satarak insanları yoldan çıkarmağa çalışmak haramdır. Buna da diyeceğimiz yoktur. Fakat her şarkı sözü dinini satmak ve insanları azdırıp sapıtmak mânâsını taşımıyor. Âyetin muradı insanları sapıtmaya karşı uyarmaktır. Tamam; insanları sapıtmak maksadıyla Kur'ân okunsa da haramdır.

Adamın birisi imam olmuş ve imamlığında sürekli Abese Sûresini okuyormuş. Çünkü bu sûrede Cenâb-ı Hak Peygamber Efendimiz'i (asm) azarlıyor. Hazret-i Ömer (ra) adamın gâyesinin fitne çıkarmak olduğunu anlayınca, adamın Abese Sûresini okumasını haram sayarak adamı imamlıktan azlediyor. Kur'ân ile sapıtmak haram olursa, şarkı ile sapıtmak ve fitne çıkarmak da elbet haram olur.

2- Müziği haram sayanlar, “Şu Kur'ân'a karşı mı alay ederek gülersiniz ve ağlamazsınız da, onun duyulmaması için şarkı söylersiniz!”³³ âyetini de delil sayıyorlar.

Biz de deriz ki: Kur'ân'ı dinletmemek için gülmek de, ağlamak da haramdır. Âyet bunları kastediyor. Şüphesiz Müslümanlıkla alay eden şarkı ve türküler de haramdır. Nitekim, “Şâirlere ancak azgınlar uyar”³⁴ âyetinde şâirlerle kastedilen kâfir şâirlerdir. Bu, şiirin kendisinin haram olduğunu değil, şiiri küfürde kullanmanın haram olduğunu gösterir.

3- Müziği haram sayanlar Peygamber Efendimiz'in (asm), “İlk ağlayan ve ilk sözü müzikle söyleyen şeytandır” hadisini de delil sayarlar. Oysa bu hadiste ölü üzerine ağlamak ve ağıt yapmak kastedilmiştir. Şüphesiz Dâvûd Aleyhisselâm'ın ve günahkârların hatâları için ağlamaları haram olmadığı gibi; mubah şekilde şevki ve neşeyi artıran müzik de haram değildir. Nitekim Hazret-i Âişe'nin (ra) evindeki genç kızların yaptıkları iş müzikle söz söylemekti. Peygamber Efendimiz (asm) Medîne'ye teşrif buyurdıklarında da Medîneli kadınlar müzikli şiir okumuşlardı.

4-Yine Peygamber Efendimiz'in (asm); “Müzik söyleyerek sesini yükselten kimseye Allah Teâlâ iki şeytan musallat eder. Bu şeytanlar o kimsenin omuzları arasında dururlar ve müziği bitirinceye kadar göğsünü tekmelerler” hadisini müziğin haram sayılmasına delil sayarlar.

Oysa Peygamber Efendimiz (asm) bu hadisinde şehveti ve haram sevmeyi tahrik eden müziği söyleyenleri kastetmiştir. Fakat Allah sevgisini, bayram coşkusu, evlilik sevincini, çocuk doğması neşesini ve bunun gibi mubah sevinçleri konu alan müzik bunların dışında kalır.

5- Nâfi diyor ki: Ben Abdullah bin Ömer (ra) ile yolda giderken, Abdullah bin Ömer

(ra) bir çobanın kaval sesini duydu ve elleri ile kulaklarını tıkayarak yoldan saptı.
Bana:

“Ey Nâfî! Hâlâ kaval sesi duyuluyor mu?” diye sordu. Ben:

“Artık duyulmuyor” dediğim zaman kulaklarını açtı ve dedi ki:

“Peygamber Efendimiz’in (asm) de böyle yaptığını gördüm.”

Müziği haram sayanlar bu rivâyeti de delil sayarlar. Oysa eğer kaval dinlemek gerçekten haram olsaydı, Abdullah bin Ömer’in (ra) Nâfî’ye de aynı şeyi emretmesi gerekirdi. Halbuki Nâfî’ye bir şey söylemedi. Kendisinin kulaklarını tıkaması ise o an için çalgı sesinin kendisine olumsuz etki yapmasından korkmasından olabilir. Aynı şekilde Peygamber Efendimiz de (asm) böyle davranmış; fakat yanında bulunan İbn-i Ömer’i (ra) bundan alı koymamıştır. Bu da onun haram olduğunu değil; sadece onu dinlemekten sakınmanın daha evlâ olduğunu gösterir.

Bundan biz, Peygamber Efendimiz’in (asm) o sırada mânevî müşâhedesini kaval sesi ile bozmak istemediğini anlıyoruz. Çalgı sesinin haram olduğunu değil. Nitekim namazı kıldırın Peygamber Efendimiz (asm) namazda kendisini meşgul ettiği için Ebû Cehm’in işlemeli cübbesini çıkarıp îade etti. Bundan, işlemeli elbise giymenin haram olduğu anlaşılır. Sadece, kalbi olumsuz etkileyen mubahları terk etmenin evlâ olduğu anlaşılır. Zaten biz de kalbi olumsuz etkileyen mubahların bir çoklarını terk etmenin daha evlâ olduğunu söylemekteyiz.³⁵

Müzikle ilgili olarak buraya kadar aldığımız tüm rivâyetleri ve İmam-ı Gazâlî dahil tüm âlimlerin içtihatlarını özetleyecek boyutta bir ölçüyü Bedüzzaman Saîd Nursî hazretlerinde buluyoruz. Müziğin haram olup olmama durumunu, hangi şartlarla haram, hangi şartlarla mubah olduğunu Bedüzzaman, her an şehit olma ile yüz yüze bulunduğu Pasinler savaş cephesinde at sırtında yazdığı İşârâtü'l-İ'câzda özetleyivermiş.

Üstad Bedüzzaman orada der ki: “Kulaktaki zar nûr-u îmân ile ışımlandığı zaman, kâinâttan gelen mânevî nidâları işitir. Lisan-ı hal ile yapılan zikirleri, tesbihatları fehmeder. Hattâ o nur-u iman sayesinde, rüzgârların terennümatını, bulutların na’ralarını, denizlerin dalgalarının nağamatını ve hakeza yağmur, kuş ve saire gibi her nev’den Rabbanî kelâmları ve ulvî tesbihatı işitir. Sanki kâinat, İlahî bir musikî dairesidir. Türlü türlü avazlarla, çeşit çeşit terennümatla kalblere hüzünleri ve Rabbanî aşkları intıba’ ettirmekle kalbleri, ruhları nuranî âlemlere götürür, pek garib misalî levhaları göstermekle, o ruhları ve kalbleri lezzetlere, zevklere garkeder. Fakat o kulak, küfür ile tıkandığı zaman, o leziz, manevî yüksek savtlardan

mahrum kalır. Ve o lezzetleri îras eden avazlar, matem seslerine inkılab eder. Kalbde, o ulvî hüzünler yerine, ahbabın fıkdanıyla ebedî yetimlikler, mâlikin ademiyle nihayetsiz vahşetler ve sonsuz gurbetler hasıl olur. Bu sırra binaendir ki, şeriatça bazı savtlar helâl, bazıları da haram kılınmıştır. Evet ulvî hüzünleri, Rabbanî aşkları îras eden sesler, helâldir. Yetimane hüzünleri, nefsanî shehevâtı tahrik eden sesler, haramdır. Şeriatın tayin etmediği kısım ise, senin ruhuna, vicdanına yaptığı tesire göre hüküm alır.”³⁶

Bedüzzaman'ın müzikle ilgili görüşlerini açmak gerekirse: 1- Ulvî hüzünleri ve Rabbanî aşkları canlandıran müzik menduptur, helâldir, dinlenir. 2- Yetîmâne hüzünleri ve nefsanî shehevâtı tahrik eden müzik haramdır, dinlenmez. 3- Şeriatın tayin etmediği kısım ise, dinleyenin ruhuna ve vicdanına yaptığı tesire göre hüküm alır.³⁷ Eğer dinleyende yetîmâne hüzünler veya shehevî hisler uyandırıyor, haramdır. Eğer dinleyende yetîmâne hüzünler veya shehevî hisler uyandırmıyor; bilâkis, dinleyen kulağına gelen müziği ulvî biçimde â€“İmam-ı Gazâlî'nin de işâret ettiği şekilde istiârelerle- yorumlayabiliyorsa helâldir ve mubahtır.

Kadının şarkı, türkü, ilâhî vb. gibi musîkî icra etmesi meselesinde, âyette geçen “edâlı ve cilveli söz söylemekten sakınma” şartını esas almak zorundayız. Cilveli ve câzibeli olarak türkü, şarkı ve sâir musîkî parçalarını okuyan bir kadın sesi işittiğimizde, “kalbinde fesat bulunan kimse kötü şeyler ümit eder” âyetini kendimize rehber yapmalı; fesat, bozukluk, meyil ve sâir kalbî hastalıkların ağına kapılıp kötü şeyler ümit etmekten kalbimizi ve nefsimizi sakındırma çabası içinde olmayı ihmal etmemeliyiz. Bu kalbî ve hâlisâne çaba, kulağımıza çarpan gayr-i meşrû seslerin günahından bizi muâf kılmaya inşallah yeterli olur.

Bir kadının sunuculuk yapmasında da aynı ölçüler söz konusudur. Mesele, kadının tahrik ihtiva eder şekilde konuşmaması, erkeğin de hasta kalbini haram meyillerden koruma çabası göstermesidir. Kadın tahrik ihtiva eder biçimde konuşmaz, erkek de kalbinin meyillerine kapılmaz ve kötü şeyler ümit etmez ise iki taraf da harama girmemiş olurlar. Nitekim yine Kur'ân'ı dinlediğimizde salt konuşmanın mubah olduğunu anlıyoruz. Hazret-i Mûsâ'nın, Hazret-i Şuayb'in kızları ile konuştuğunu³⁸ ve Sebe' Melikesi Belkıs'ın Hazret-i Süleyman ile ve kendi halkı ile konuştuğunu bize bildiren³⁹; fakat kadını çekici olmaktan ve çekici konuşmaktan sakındıran Kur'ân, böylece bize mubahlık ve haramlık sınırını da çizmiş oluyor. Bu sınırı musikîde olsun, radyodaki bir kadın sunucuyu dinlerken olsun veya toplum hayatının şurasında burasında kadın erkek ilişkilerinde olsun korumak dînî yaşayışımızın güzelliklerindedir.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Müziğe, kayıtsız şartsız “haram” veya kayıtsız

şartsız “helâl” demek mümkün değildir. Sahabe-i Kiramdan Ebu’d-Derda Hazretlerinin, “Hak şeylerin talebinde daha şevkli, daha gayretli olabilmek için kalbimi hak olmayan şeyle dinlendiriyorum”⁴⁰ sözüyle ifâde ettiği ve nihâyet Bedüzzaman Hazretlerinin müzik dinleme ölçüsü olabilecek biçimde, “Beşer hakikate muhtaç olduğu gibi, bazı keyifli hevesâta da ihtiyacı var. Fakat bu keyifli hevesât, beşte birisi olmalı.”⁴¹ Sözüyle ifade ettiği ölçüyle önemli ve faydalı işlerimizi aksatmamak ve gevşetmemek, bilâkis kalbimizi dinlendirerek faydalı iş ve ibâdetlerimize ivme kazandırmak amacıyla meşrû müziği dinlemekte bir sakınca yoktur.

Söylenmesi, yayınlaması ve dinlenmesi mubah olan müzik parçasında aşağıdaki özellikler bulunmalıdır:

- 1- Müziğin sözleri ve klipi yetîmâne hüzünleri işlememelidir.
- 2- Müziğin sözleri ve klipi şehveti ve nefsânî arzûları tahrik edici olmamalıdır.
- 3- Müziğin sözleri ve klipi kötülüğü teşvik edici olmamalıdır.
- 4- Müziğin sözleri ve klipi İslâm’ın haram kıldığı bir şeyi övücü olmamalıdır.
- 5- Müziğin sözleri gıybet, iftira, dedikodu vb gibi başkası hakkında hoş olmayan, başkasını hicveden ve kötüleyen sözler ihtiva etmemelidir.
- 6- Müziğin sözleri ve klipi kin, intikam, düşmanlık, haset, kıskançlık, adâvet ve nifak tohumları ekmemelidir.
- 7- Müziğin sözleri yaşayan bir kadını veya erkeği fitneye sürükleyici ölçüde teşhir ihtiva etmemelidir. Meselâ yaşayan bir kadının saçlarını, gözlerini, kaşlarını vs güzelliklerini nâmahreme karşı teşhir edici olmamalıdır.
- 8- Şarkıyı ve türküyü okuyan kimse, müziğinde sesini yumuşatarak, edâ ve cilve yaparak, karşı cinsin kötü arzûlarına itaat edeceğini çağrıştıran bir müzikal, müzik sözü ve ses tonu kullanmaktan kaçınmalıdır.
- 9- Şarkının sözleri mubah, söyleyiş tarzı mubah, klipi mubah, söylenme veya dinlenme ortamı mubah olmalıdır.

Dipnotlar:

- 1- Meryem Sûresi, 19/64
- 2- En’am Sûresi, 6/119
- 3- Hakim, Ebû’d-Derdâ’dan rivâyetle

- 4- Dârekutnî, Sa'lebe'den tahriçle.
- 5- Kütüb-ü Sitte, 6/52
- 6- Nûr Âleminin Bir Anahtarı, s. 21; Emirdağ Lâhikası, s. 307
- 7- Emirdağ Lâhikası, s. 307
- 8- Buhârî, II, 3; Müslim, II, 605; Nesaî, III, 59
- 9- Beyhâkî, Delâilü'n-Nübüvve.
- 10- İbn-i Mâce, Nikâh, 1897
- 11- İbn-i Mâce, Nikâh, 1900
- 12- Kütüb-ü Sitte, 11/218
- 13- İbn Mace Nikâh, 1899
- 14- Buhârî, Edeb 90, 95, 111, 116; Müslim, Fezâil 70, (2323)
- 15- Nesâî, C.6, S.537
- 16- Tirmizî, Cennet 23, 4/336, (2689)
- 17- Ç. M. Fetvâlar, 4/91
- 18- İbn-i Mâce, Nikâh, 5/318; Kütüb-ü Sitte, 6/51
- 19- Ahzab Sûresi, 33/32
- 20- Kütüb-ü Sitte, 11/220
- 21- Kütüb-ü Sitte, 14/340; Tirmizî, Fiten 31, (2307);
- 22- Tirmizî, Fitne, 2309;
- 23- Sözlere, Y.A.N., 2004, s.380;
- 24- Sözlere, Y.A.N., 2004, s. 885; Sikke-i Tasdik-i Gaybî, s. 109;
- 25- Sözlere, Y.A.N., 2004, s. 1123; Mektûbât, Y.A.N., 2004, s. 758, 770;
- 26- Mektûbât, Y.A.N., 2004, s. 471;
- 27- İhya, 2/695
- 28- İhya, 2/700
- 29- İhya, 2/695
- 30- Bakara Sûresi, 225
- 31- İhya, 2/702-704
- 32- Lokman Sûresi, 6
- 33- Necm Sûresi: 59
- 34- Şuarâ Sûresi: 224
- 35- İhyâ-i Ulûmiddîn'den özetle, 2/705-711
- 36- İşârâtü'l-İ'câz, s. 71, 72
- 37- İşârâtü'l-İ'câz, s. 72
- 38- Kasas Sûresi, 28/25
- 39- Neml Sûresi,27/29-44
- 40- Kütüb-ü Sitte, 11/221
- 41- Emirdağ Lâhikası,